

«Θεολογία διαλεγόμενη»

Ὁμιλία

τῆς Α. Θ. Παναγιότητος

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

κ. κ. Βαρθολομαίου

κατά τὴν ἐπίδοσιν ἐκ μέρους τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΕΚΠΑ

Τιμητικοῦ Τόμου ἐπὶ τῇ τριακονταετίᾳ Πατριαρχίας

(Μεγάλη Αἴθουσα Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 23 Νοεμβρίου 2021)

* * *

Ἐξοχωτάτη Πρόεδρε τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας,

Μακαριώτατε,

Ἐξοχώτατε κύριε Πρωθυπουργέ,

Τιμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς,

Ἐξοχώτατοι,

Ἐλλογιμώτατε κύριε Πρύτασι,

Ἐλλογιμώτατε κύριε Κοσμητορ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς,

Ἐλλογιμώτατοι Καθηγηταί,

Ἐντιμώτατοι ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἀρχοντες Ὀφφικιάλιοι,

Ἀξιότιμοι καὶ ἀγαπητοί φίλοι,

Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ φοιτηταί καὶ φοιτήτριαι,

Ἐν χαρᾷ καί ἀγαλλιάσει, τετιμημένοι διά τῆς ὑμετέρας πρόφρονος παρουσίας, δοξάζοντες τόν ἀεί ἐπιδαψιλεύοντα εἰς τό ταπεινόν ἡμῶν πρόσωπον πλούσια τά δωρήματα Αὐτοῦ Θεόν τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐχαριστοῦμεν μυχόθεν τήν γεραράν Θεολογικήν Σχολήν τοῦ Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διά τήν ἀφιέρωσιν τοῦ τιμητικοῦ τούτου Τόμου εἰς τήν ἡμῶν Μετριότητα, ἐπί τῇ συμπληρώσει τριακονταετίας ἀπό τῆς ἐκλογῆς ἡμῶν εἰς τόν Ἀποστολικόν καί Πατριαρχικόν Οἰκουμενικόν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας, πάντας τούς συμβαλόντας διά τῆς γραφίδος των εἰς τήν κατάρτισίν του, τούς ἀναλαβόντας τήν ἐπιμέλειαν καί τήν ἔκδοσιν, καί τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἐλλογιμωτάτου Πρυτάνεως αὐτοῦ, διά τήν ὀργάνωσιν τῆς παρούσης ἐκδηλώσεως. Δηλοῦμεν καί τά κατά τήν στιγμὴν αὐτὴν ὅτι ἡ τιμὴ πρὸς ἡμᾶς διαβαίνει ἐπί τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, ἡ ζωὴ τοῦ ὁποίου εἶναι συνδυασμός ἀμετακινήτου πιστότητος εἰς τήν Παράδοσιν τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων, μέ τήν ἀνοικτοσύνην πρὸς τήν ἱστορίαν καί τόν κόσμον καί τήν εὐαισθησίαν διά τόν ἄνθρωπον καί τὰς περιπετείας τῆς ἐλευθερίας του.

Ἡ Ἐκκλησία ζῆ καί δρᾷ ἐν τῷ κόσμῳ καί ἡ ἀποστολή της εἶναι νά συμβάλλῃ εἰς τήν ἐν Χριστῷ μεταμόρφωσιν αὐτοῦ. Ὀφείλομεν νά ὁμολογήσωμεν εὐθαρσῶς ὅτι ἡ ἀμυντικὴ στάσις τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι εἰς τόν σύγχρονον πολιτισμόν, ὡς νά ἐστρέφοντο ὅλαι αἱ ἐξελίξεις τῆς ἐποχῆς μας ἐναντίον της, δέν ἀνταποκρίνεται εἰς τό πνεῦμα καί τὰς γνησίας παραδόσεις τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐάν κρίνωμεν τόν σύγχρονον κόσμον ἐπί τῇ βάσει ἀμαρτολογικῶν κριτηρίων,

λησμονοῦμεν ὅτι, καί κατά τό παρελθόν, ἡ ἀνθρωπότης δέν ἔζη εἰς τόν παράδεισον. Εἶναι ἄτοπον νά ταυτίζεται ὁ σύγχρονος πολιτισμός μέ τάς ἀρνητικότητάς του καί νά ἀγνοῖται ἡ πρόοδος καί ἡ ἀνάπτυξις τήν ὁποίαν οὗτος σηματοδοτεῖ. Αὐτή ἡ τοποθέτησις δυσχεραίνει τήν ζωήν τῶν ἰδίων τῶν πιστῶν.

Εἰς τήν συνάντησιν μέ τόν κόσμον, ἡ θεολογία εἶναι ὁ σιδηροῦς βραχίον τῆς Ἐκκλησίας, ἡ χριστιανική μαρτυρία ἐντός ἑνός συνεχῶς ἐξελισσομένου, σήμερον δέ ταχύτατα μεταβαλλομένου, κόσμου. Ὁ λόγος τῆς θεολογίας δέν εἶναι δυνατόν νά ἀγνοῖ τά ἀγωνιώδη ἐρωτήματα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ἐάν ἡ θεολογία εἶναι ἐρμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου διά κάθε ἱστορικήν ἐποχήν ἐνώπιον τῶν σημείων τῶν καιρῶν, τότε εἶναι οὐσιαστικῶς διαλεγόμενη θεολογία. Ἡ συναφειακότης, ἡ ὁποία οὐδόλως ἀκυρώνει τήν καθολικότητα καί τόν διαχρονικόν χαρακτήρα τοῦ θεολογικοῦ λόγου, καί, ὅπως ἔχει λεχθῆ, «ἀνήκει εἰς τό DNA τῆς θεολογίας», ὄχι μόνον δέν ἀποτελεῖ ἀπειλήν ἢ κίνδυνον δι' αὐτήν, ἀλλά εἶναι ἡ εὐκαιρία καί ἡ δυνατότης της νά διατυπώσῃ ἐπικαίρως καί ἀποτελεσματικῶς τό μήνυμά της. Θεολογία ἐν διαλόγῳ μέ τήν ἱστορίαν καί τόν κόσμον, κατ' οὐδένα τρόπον σημαίνει προσαρμογήν εἰς τό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἐκκοσμίκευσιν καί συσχηματισμόν μέ τόν κόσμον. Ὡς ἐσημείωσεν εὐστόχως ὁ πνευματικός ἡμῶν πατήρ, μακαριστός Μητροπολίτης Χαλκηδόνος Μελίτων, «ἡ ἀλήθεια δέν προδίδεται ὅταν ἐνσαρκουῖται εἰς κάθε ἱστορικήν ἐποχήν. Προδίδεται ὅταν συντηρεῖται, ὡς εἰς μουσεῖον, ἐκ φόβου μή μολυνθῆ ἀπό τήν ἱστορίαν» (*Χαλκηδόνια*, σ. 461).

Ἡ ἐκκλησιαστική ζωὴ ἐκτυλίσσεται πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐντὸς ἑνὸς συγκεκριμένου πολιτισμικοῦ περιβάλλοντος καὶ δι' αὐτόν τὸν λόγον ἡ θεολογία δέν εἶναι ποτέ ἀφηρημένη ἢ ἀνιστορική. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ μελετᾷ, νὰ ἀναλύη καὶ νὰ ἀξιολογῇ θεολογικῶς τὰ ἐκάστοτε κοινωνικά καὶ πολιτισμικά δεδομένα. Τὸ θεολογεῖν ἐν διαλόγῳ μὲ τὸν κόσμον εἶναι ἀτελεύτητον καθῆκον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ προσφορώτερον μέσον χριστιανικῆς μαρτυρίας. Προϋπόθεσις τοῦ εἰλικρινοῦς διαλόγου εἶναι ἡ βίωσις καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἰδικῆς μας παραδόσεως, καὶ ἀποτέλεσμα ἡ γνῶσις τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς αὐτοσυνειδησίας μας. Ὁ διάλογος πάντοτε ἐμπνέει καὶ προωθεῖ τὸν ἀλληλοσεβασμὸν καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην. Οἱ διαχριστιανικοὶ καὶ οἱ διαθρησκευτικοὶ διάλογοι, καθὼς καὶ ἡ συνάντησις μὲ τὸν σύγχρονον κόσμον, ἀπηλευθέρωσαν δημιουργικὰς δυνάμεις ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ προέβαλον τὴν ζωτικὴν σημασίαν τῶν χριστιανικῶν ἀξιῶν διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

Εἶναι ἀδιανόητον νὰ ἀδιαφορῶμεν διὰ τὰς διασπάσεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, νὰ μὴ προσευχώμεθα καὶ νὰ μὴ ἀγωνιζώμεθα διὰ τὴν ὑπέρβασίν των. Κατὰ τὸν μακαριστὸν π. Γεώργιον Φλωρόφσκυ, «ἡ τραγωδία τῆς διαιρέσεως εἶναι τὸ μεγαλύτερον καὶ κρισιμώτερον πρόβλημα τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας» (*Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, σ. 34). Εἰς τοὺς οἰκουμενικοὺς διαλόγους, βεβαίως -καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζουν καλῶς ὅσοι συμμετέσχον ἢ συμμετέχουν εἰς αὐτούς- ὁ θεολογικὸς μινιμαλισμὸς καὶ ὁ οἰκουμενιστικὸς οὐτοπισμὸς εἶναι κακοὶ σύμβουλοι. Εἰς τοὺς ἀρνητάς τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου

λέγομεν ὅτι ἀπορρίπτουν ὄχι ὅ,τι ἐκτυλίσσεται εἰς τόν διάλογον, πάντοτε ἐπί τῆ βάσει θεολογικῶν κριτηρίων καί ἐκκλησιολογικῶν ἀρχῶν, ἀλλά τό εἶδωλον τοῦ διαλόγου, ὅπως αὐτοί τό φαντάζονται, τό ὁποῖον οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μέ τήν πραγματικότητα. Εἰς τήν Οἰκουμενικήν Κίνησιν, ἀμετακίνητος ὅρος τῶν διαλόγων ἐθεωρήθη ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐπιδιωκομένης ἐνότητος ὀφείλει νά στηρίζηται εἰς τήν πλήρη συμφωνίαν ἐν τῇ πίστει, ὡς μετ' ἐμφάσεως ἐπεβεβαίωσε καί ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη 2016).

Ἐκκλησία καί θεολογία δέν δύνανται νά ἀγνοήσουν καί τήν σύγχρονον «θρησκευολογικήν πρόκλησιν», τήν λεγομένην «ἐπιστροφὴν τοῦ Θεοῦ», τήν ἀναβίωσιν τῶν θρησκευτῶν καί τοῦ πλουραλισμοῦ τῶν θρησκευτικῶν ταυτοτήτων. Τό γεγονός αὐτό ἐχαρακτηρίσθη ὡς μεγαλυτέρα πρόκλησις διά τόν Χριστιανισμόν καί ἀπό αὐτήν τῆς ἐκκοσμικεύσεως. Θεωρεῖται βέβαιον ὅτι ἡ εἰρήνη τῶν θρησκευτῶν ἔχει καθοριστικήν σημασίαν διά τήν εἰρήνην τῶν λαῶν καί τῶν πολιτισμῶν καί ὅτι ἡ ὁδός πρὸς αὐτήν εἶναι ὁ εἰλικρινῆς διαθρησκευτικός διάλογος. Δύο εἶναι σήμερον οἱ ἐχθροί αὐτοῦ τοῦ διαλόγου: α) ὁ φονταμενταλισμός, δηλαδή ἡ ἀπολυτοποίησις τῆς ἰδικῆς μου ἀληθείας καί ἡ δαιμονοποίησις τοῦ ἄλλου, καί β) ἡ ἀποδοχή τῶν πάντων καί ἡ ἄρνησις ὅτι ὑπάρχει «ἀλήθεια», ὁ λεγόμενος «μεταμοντέρνος σχετικισμός καί μηδενισμός».

Διά τήν διαλεγόμενην θεολογίαν, τό Πανεπιστήμιον, ὡς κατ' ἐξοχήν φόρουμ διαλόγου καί διεπιστημονικότητος, εἶναι ἰδιαίτερος πρόσφορος καί γόνιμος τόπος παρουσίας, ἀναπτύξεως καί μαρτυρίας.

Εἰς τό πλαίσιον τοῦ Πανεπιστημίου δέν εὐδοκιμεῖ ἡ κλειστότης, ἡ ὁποία ἀπειλεῖ τήν ἰδίαν τήν ἀποστολήν τῆς θεολογίας. Σήμερον, βεβαίως, διαδίδεται ὅτι ἡ θρησκευολογία εἶναι ἡ μόνη συμβατή μέ τούς στόχους τοῦ συγχρόνου πανεπιστημίου ἐπιστημονική προσέγγις τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου. Φρονοῦμεν ὅτι ἡ τοποθέτησις αὕτη εἶναι ἐπιστημολογικῶς ἀνερμάτιστος. Ἡ ἐκκλησιαστικότης τῆς θεολογίας δέν θίγει τήν ἐπιστημονικότητά της, δεδομένου ὅτι δέν ὑπάρχει ἀπροϋπόθετος ἐπιστήμη. Ἡ θεολογία θεματοποιεῖ τήν ἐκκλησιαστικότητά της ὡς προϋπόθεσιν τῆς παρουσίας της εἰς τό παλλάδιον τῶν ἐπιστημῶν, σέβεται τό κυρίαρχον σήμερον παράδειγμα ἐπιστημονικότητος καί ἐκ παραλλήλου ἀνθίσταται κριτικῶς εἰς τό διαδεδομένον πνεῦμα τοῦ θετικισμοῦ. Καί ἡ θρησκευολογία ἔχει τάς ἐπιστημολογικάς προϋποθέσεις της, εἰς τόν πυρῆνα τῶν ὁποίων ἀνήκει ἡ πολιτισμική θεώρησις τῆς θρησκείας, ἐνῶ ἡ ὑποστηριζομένη «ἀπόστασις τοῦ παρατηρητοῦ» ἀπέναντι εἰς τάς θρησκείας δέν ἀποτελεῖ ἐγγύησιν περὶ τῆς ὀρθῆς προσεγγίσεώς των. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ἡ θεολογία, ὅπως ἔχει προσφυῶς λεχθῆ, «δέν εἶναι ὑποχρεωμένη νά θρησκευολογίζη, διά νά ἀποδεικνύῃ τόν ἐπιστημονικόν χαρακτήρα της».

Προφανέστατα, ἡ θεολογική ἐργασία εἶναι ἰδιαίτερος ἀπαιτητική. Ἡ θεολογία, ἡ ὁποία πάντοτε ἀναδεικνύει «τό χριστολογικόν κέντρον καί τέλος τῶν πραγμάτων», δέν εἶναι ἀμέτοχος πληροφορήσις περὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας δέν ἀποτελεῖ ἀπλῶς μίαν ἐνέργειαν τοῦ νοός, ἀλλά βιωματικήν ὑπαρξιακὴν μετοχήν εἰς τό καινόν εἶναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ,

ή όποία εἶναι ό τρόπος τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ θεολογία δέν εἶναι «θρησκευολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ». Αφουγκράζεται τόν «λόγον τοῦ Θεοῦ», πρίν καταστή ἡ ἰδία «λόγος περί τοῦ Θεοῦ», ό όποῖος εἶναι ἐν ταυτῷ καί «λόγος περί τοῦ ἀνθρώπου», περί τοῦ ἐπιγείου καί αἰώνιου προορισμοῦ του. Δέν λησμονοῦμεν ότι οὔδεμία ἐπίστημονική γνῶσις, οὔδεμία κοινωνική κατάκτησις καί οἰκονομική πρόοδος, δύνανται νά ἀπαντήσουν εἰς τά ὑπαρξιακά ἐρωτήματα τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε νά ἐξαφανίσουν τήν ἀναζήτησιν τελικοῦ νοήματος ζωῆς καί τόν πόθον τῆς αἰωνιότητος εἰς αὐτόν. Στόχος τῆς θεολογίας όφείλει νά εἶναι ἡ ἀνάδειξις τῆς κεφαλαιώδους σημασίας τοῦ Εὐαγγελίου διά τήν ἀπάντησιν εἰς αὐτάς τάς ἀναζητήσεις τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ παράδοσις τῆς Ὁρθοδοξίας διασώζει πολύτιμον ἀνθρωπολογικήν γνῶσιν καί σοφίαν, καί ὑπερασπίζεται τό πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ἐλευθερίαν του ἐναντίον τῶν ἀντιπερσοναλιστικῶν δυνάμεων. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ό χῶρος μιᾶς εὐλογημένης ἐλευθερίας, ἡ όποία τρέφεται καί ζῆ ἐκ τῆς ἀδιασπάστου ἐνότητος τῆς πίστεως καί τῆς ἀγάπης. Ὁ Χριστός εἶναι ἐλευθερωτής, ό Χριστιανισμός εἶναι κίνημα ἐλευθερίας καί ἡ θεολογία ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς καί παραμένει κατ' οὐσίαν «θεολογία τῆς ἐλευθερίας». Μιᾶς «κοινῆς ἐλευθερίας», ἡ όποία γνωρίζει ότι ἡ ἀληθῆς ὀλοκλήρωσις τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως δέν εὐρίσκεται εἰς τόν αὐτοεγκλεισμόν καί εἰς τήν ἐνασχόλησιν μέ τόν ἑαυτόν μας, ἀλλά εἰς τήν ἔξοδον πρός τόν ἀδελφόν, τόν πλησίον καί τόν μακράν, εἰς τήν ἀλληλεγγύην καί τό

κοινοτικόν πνεῦμα, εἰς τό ἀληθεύειν ὡς «κοινωνεῖν», εἰς τό «μοίρασμα τῆς ζωῆς», ὄχι εἰς τό ἔχειν, ἀλλά εἰς τό εἶναι καί συνεῖναι.

Ὁ λόγος τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι πολύ ἀληθινός διά νά μείνη εἰς τό περιθώριον τῶν συγχρόνων συζητήσεων περί τῶν μεγάλων θεμάτων τῆς ἀνθρωπότητος. Καί οἱ Ὁρθόδοξοι χριστιανοί καλούμεθα σήμερον νά ζήσωμεν ἐντός ἑνός ἐκκοσμικευμένου, τεχνοκρατουμένου καί πολυπολιτισμικοῦ περιβάλλοντος. Ἐάν ἀμυνώμεθα, ἐάν ἀπορρίπτωμεν τά πάντα, ἐάν εἴμεθα ἐσωστρεφεῖς, δῆθεν, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, διά νά σώσωμεν τήν καθαρότητα τῆς πίστεώς μας, τότε δέν ἀκολουθοῦμεν τήν ἐντολήν τοῦ Χριστοῦ νά ἐξαγγέλλωμεν τό Εὐαγγέλιον καί νά εἴμεθα τό ἅλας τῆς γῆς. Ἀρνούμενοι τόν σύγχρονον πολιτισμόν, ἐγκαταλείπομεν τόν κόσμον εἰς τήν ἀχαρίτωτον κοσμικότητά του. Ὅμως, ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς θεολογίας της εἶναι «στήν καρδιά τοῦ κόσμου».

Ἐκλεκτή ὁμήγουρις,

Ἡ ἀνθρωπότης πορεύεται πρὸς τό μέλλον, μέ πολλάς διακυμάνσεις καί περιπετείας, αἱ ὁποῖαι δέν ἐπιτρέπουν ἀσφαλεῖς προβλέψεις διά τά ἐπερχόμενα. Ἡμεῖς οἱ πιστοί ὅμως δέν ἔχομεν διλήμματα, διότι πιστεύομεν ὅτι τό μέλλον μας θά εἶναι σωτήριο ἐν Χριστῷ. Καί ἔχομεν ἀκλόνητον τήν βεβαιότητα ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ θά ζῆ εἰς τούς αἰῶνας, ὡς τόπος ἀγιασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτήν τήν ἐγκόσμιον πορείαν πρὸς τά Ἐσχατα, ἐν Θεῷ καί ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, μέ ἀνοικτήν τήν οὐράνιον πύλην τήν

«ἀπάγουσαν εἰς τὴν Ζωὴν», ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀναπτύξη τὰς δημιουργικὰς του δυνάμεις. Τελικῶς, δὲν δυνάμεθα νὰ μείνωμεν «πιστοῖστί γῆ», ὡς ἤθελεν ὁ φιλόσοφος, μὲ κλειστὸν τὸν οὐρανόν. Δὲν εἶναι τυχαῖον, ὅτι αἱ μεγάλαι ἀνθρωπιστικαὶ κατακτήσεις φέρουν χριστιανικὴν σφραγίδα. Ἀναμφισβήτητον εἶναι ἐπίσης, ὅτι ἡ ἀπώθησις τοῦ «ὑπερβατικοῦ» καὶ ἡ «μεταφυσικὴ ἔνδεια» ἐξασθενίζουν τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τροφοδοτοῦν τὸν κυνισμόν.

Εἰς τὴν ἔνθεον ἀποστολὴν της, ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκην θεολόγων μὲ ὀρθόδοξον βίωμα καὶ ἐκκλησιαστικὸν ἦθος, μὲ ἀρίστην θεολογικὴν κατάρτισιν, εὐφυεῖς καὶ εὐλαβεῖς, μὲ ἀνοικτούς ὀρίζοντας καὶ φωτεινὸν πρόσωπον, μὲ εὐαισθησίαν καὶ καλλιέργειαν, φιλοκαλικούς καὶ φιλανθρώπους, πραγματικούς δεκαθλητάς τοῦ πνεύματος. Ἀπευθυνόμεθα πρὸς ὑμᾶς, Ἐλλογιμώτατοι καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀγαπητοὶ φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι, καὶ σᾶς καλοῦμεν νὰ συμβάλλετε διὰ τῆς θεολογικῆς σας ἐργασίας καὶ μαρτυρίας, ὥστε ἡ θεολογία νὰ διασώζη τὴν ἐκκλησιαστικότητα καὶ τὸν ὑπαρξιακὸν χαρακτῆρα της, τὴν ἐπιστημονικότητα, τὸν διαλογικὸν της προσανατολισμόν, τὴν ἀνοικτοσύνην της καὶ τὸν κριτικὸν ρόλον της ἐκ τῶν ἔσω ὡς διάκονος καὶ «κριτικὸς συνομιλητής» τῆς Ἐκκλησίας, συμφώνως καὶ πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν χαρακτηρισμόν της ὡς «κριτικῆς θεωρίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς». Εἰς τὴν γνησίαν θεολογίαν, ἐκκλησιαστικότης, ἐπιστημονικότης καὶ διαλογικότης ἀλληλοπεριχωροῦνται καὶ ἀλληλοεμπλουτί-

ζονται. Όπως έχει γραφή προσφυῶς, «αἱ πύλαι τῆς θεολογίας ἀνοίγουν μόνον πρὸς τὰ ἔξω».

Ἀπτήν πρόκλησιν καί καθῆκον ἀποτελεῖ διὰ τὴν θεολογίαν ἡ ἀντιμετώπισις τῶν παρανοήσεων τῆς Ὁρθοδόξου διδασκαλίας καί πνευματικότητος, εἴτε αὗται διαδίδονται ἐντέχνως ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Ὁρθοδοξίας, εἴτε προέρχονται ἔξωθεν. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι αἱ θέσεις αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζουν τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὡς οὐσιαστικῶς ἀρνητικὴν πρὸς τὸν διάλογον μετὰ τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ κόσμου καί ἀδιάφορον διὰ τὴν συνάντησιν μετὰ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ καί τῶν νέων ἰδεῶν, ὡς ἐσωστρεφῆ καί ἐθνοκεντρικὴν, ἐκφέρονται ὑπὸ τῶν ἐντὸς τῶν τειχῶν ὡς ἔπαινος καί ὡς μαρτυρία ἀκλονήτου πιστότητος εἰς τὴν παράδοσιν καί γνησίου ὀρθοδόξου φρονήματος, ἐνῶ ὑπὸ τῶν ἐκτὸς μέ κριτικὴν διάθεσιν καί πρὸς στιγματισμὸν τῆς κατ' αὐτούς οἴκοθεν «κλειστῆς» Ὁρθοδοξίας. Τρανήν ἀπόδειξιν περὶ τούτων ἀποτελεῖ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν φονταμενταλιστῶν ἡμετέρων ὡς «οἰκουμενιστικῆς», ἐνῶ ἔνιοι τῶν ἐκτὸς θεωροῦν ὅτι ἡ Σύνοδος δέν ἐτόλμησε νὰ λάβῃ τὰς δεούσας ἀποφάσεις ἐνώπιον τῶν συγχρόνων μεγάλων προκλήσεων.

Καίριον χρέος τῆς θεολογίας εἶναι σήμερον νὰ ἀντισταθῆ εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ φονταμενταλισμοῦ, ὁ ὁποῖος τροφοδοτεῖ τὴν μισαλλοδοξίαν καί τὴν βίαν «ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ» καί δίδει εὐπρόσδεκτα ἐπιχειρήματα εἰς τοὺς ἀρνητάς τοῦ Θεοῦ. Τοιουτοτρόπως, ἡ θεολογία παραμένει πιστὴ εἰς τὴν παράδοσιν τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα διαλεγομένης

θεολογίας καί μόνιμον πηγήν ἐμπνεύσεως. Προτρέπομεν τούς θεολόγους μας, ἐν ὄψει τῆς ἐπικαιρότητος τῶν ἀνθρωπολογικῶν προβλημάτων, ρίζα τῶν ὁποίων εἶναι αἱ πνευματικά καί ἀξιολογικά ἀνατροπαί τῆς ἐποχῆς μας καί ἡ ἀλματώδης πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν, καί ἀποτέλεσμα μία συρρικνωτική θεώρησις τοῦ ἀνθρώπου, μέ ἀγνόησιν τῆς πνευματικῆς του φύσεως, νά προβάλλουν τήν Πατερικήν ἀνθρωπολογία. «Οὐδέν ὡς ἄνθρωπος ἱερόν, ᾧ καί φύσεως ἐκοινώνησεν ὁ Θεός» (Ν. Καβάσιλα, *Περί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*, ΣΤ', ΡG 150, 649). Διά τοῦ τονισμοῦ τῆς ἱερότητος τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἡ θεολογία συμβάλλει εἰς τόν ἀγῶνα διά τήν προάσπισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί εἰς τήν θεμελίωσιν ἑνός πολιτισμοῦ δικαιοσύνης καί ἀλληλεγγύης, ἀλλά καί εἰς τήν ὀρθήν κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς προόδου, ἡ ὁποία εἶναι ἀδιανόητος ἄνευ τῆς ἀναγνώρισεως καί τοῦ ἐμπράκτου σεβασμοῦ τῆς ἀπολύτου ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου.

Κατακλείοντες, ἐκφράζομεν ἅπαξ ἔτι τάς εὐγνώμονας εὐχαριστίας ἡμῶν διά τήν τιμήν καί τήν φιλοξενίαν, εὐχόμεθα εἰς ὅλους σας υἰείαν καί πᾶσαν ἄνωθεν εὐλογίαν καί ἐπικαλούμεθα ἐπί πάντας ὑμᾶς καί ἐπί τόν φίλτατον Ἑλληνικόν λαόν τήν ζείδωρον χάριν καί τό ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης καί τῆς σοφίας.

Εὐχαριστοῦμεν διά τήν προσοχήν σας!